

Adres Steenbokstraat 10
Postbus 4142
7320 AC Apeldoorn
(055) 527 29 11

Telefoon
E-Mail info@vallei-veluwe.nl
Website www.vallei-veluwe.nl

Aan algemeen bestuur 27 september 2021

ADVIESNOTA

Datum	16 augustus 2021	Portefeuillehouder	mr. S.H.M. Ornstein MCPm
Documentnr.	1557448/1557449	Programma	Bestuur en belasting
Projectnummer		Afdeling	Directie
Bijlage(n)	2		
Onderwerp	Adaptief beleidskader klimaatadaptatie - KACTUS		

Voorstel

In te stemmen met het adaptief beleidskader klimaatadaptatie - KACTUS.

Inleiding

Het voorliggende beleidskader is de uitwerking van de bestuurlijke ambitie om het werkgebied van Waterschap Vallei en Veluwe toekomstbestendig en klimaat robuust in te richten. Op hoofdlijnen is dat al vastgelegd in de BOVI, met een praktische doorvertaling in het BOP. In dit beleidskader KACTUS worden de ambities nader uitgewerkt. Ook wordt er een (uitvoeringsgerichte) voorzet gedaan om een versnelling te geven aan de aanpak om ons aan te passen aan de gevolgen van de klimaatverandering voor ons gebied in het uitvoeringsprogramma KACTUS.

Uit het gesprek over het uitvoeringsprogramma KACTUS in de beeldvormende AB bijeenkomst van 28 juni 2021 en het gesprek rond de voorjaarsnota 2022 over aanpak klimaatadaptatie bleek dat het nodig is om een bovenliggend adaptief beleidskader te hebben welke als sturing dient voor bestuurlijke keuze inzake inzet van middelen en menskracht. Adaptief omdat we zien dat de klimaatverandering (steeds) sneller gaat en de effecten daarvan steeds nadrukkelijker zichtbaar en tastbaar worden. De droge zomers van 2018, 2019 en 2020, en de wateroverlast in 2021 zijn daar een voorbeeld van. Alarmerend is ook het nieuwe rapport van het IPCC, het VN-klimaatpanel, waarin uitgelegd wordt dat de stijging van de zeespiegel veel sneller gaat dan enkele jaren geleden verwacht. Dit vraagt van ons flexibiliteit om mogelijk jaarlijks middelen anders in te zetten, want de klimaatverandering is grillig en wacht niet.

De aanpak van de effecten van de klimaatverandering gaat alle geledingen van het waterschap aan en is daarmee portefeuille overstijgend.

Beoogd effect

Het beleidskader is uitvoeringsgericht, legt de basis voor een aantal concrete activiteiten en brengt meer focus aan in het handelen van het waterschap op het gebied van klimaatadaptatie. Het beleidskader heeft een adaptief karakter en gedurende de periode vindt nadere uitwerking en concretisering plaats. De aanpak geeft integrale sturing en vormt de basis voor de samenwerking tussen programma's en met partners. Het geeft ook duidelijkheid over wat buiten onze directe invloedssfeer ligt, maar wel noodzakelijk is om (door en met anderen) op te pakken. Daarnaast biedt de aanpak meer mogelijkheden om kansen te benutten die belangrijk zijn om onze doelstellingen versneld te kunnen bereiken.

Argumenten

1. De klimaatverandering vraagt om verregaande maatregelen en actie

In de afgelopen 100 jaar is de gemiddelde temperatuur in Nederland met bijna 2°C gestegen. Deze opwarming gaat samen met een toenemende hoeveelheid neerslag, vooral in de kuststrook, maar ook met een toenemende verdamping, met name in het binnenland. De klimaatscenario's geven aan dat Nederland ook in de toekomst rekening moet houden met onder meer hogere temperaturen, een sneller stijgende zeespiegel, nattere winters, heftiger buien en een grotere kans op drogere zomers. Mitigerende maatregelen, zoals de CO₂-reductie, zullen de klimaatverandering niet kunnen keren, waardoor ook verregaande maatregelen gericht op het wegnemen van de gevolgen noodzakelijk zijn.

2. De urgentie om structurele maatregelen te nemen dringend nodig zijn

In de jaren 2018, 2019 en 2020 is er sprake geweest van uitzonderlijke droogte en is het besef gegroeid dat structurele maatregelen dringend nodig zijn om de effecten van droogte op landbouw, natuur en het watersysteem te reduceren. Het afgelopen jaar hebben we juist ervaren dat extreme neerslag tot enorme wateroverlast en schade kan leiden. Als we nu niet anticiperen, moeten we in de toekomst nog ingrijpender maatregelen treffen en worden de kosten voor het beheer van het bodem- en watersysteem aanzienlijk hoger.

3. Het de verbinding maakt tussen verschillende transities en opgaven

Klimaatadaptatie staat niet op zichzelf. Nederland heeft in de komende jaren ook te maken met andere grote transities en maatschappelijke opgaven. Voorbeelden hiervan zijn de energietransitie, een circulaire economie, de landbouwtransitie, natuurherstel en de bouwopgave. Deze opgaven raken het werk van het waterschap. Samen kunnen we de gevolgen van klimaatverandering opvangen door de veerkracht van het natuurlijke bodem- en watersysteem te herstellen, evenals de verbinding tussen stad en het landelijk gebied.

4. De gezamenlijke inspanningen intensiveren

Voor een klimaatbestendig water- en landgebruik zijn grote inspanningen nodig, tot in de haarvaten van het watersysteem. Enerzijds zijn maatregelen nodig die gericht zijn op onder meer water beter vasthouden, klimaatbestendig land- watergebruik, toekomstbestendige drinkwatervoorziening, regionale en bovenregionale samenwerking, vergroten beschikbaarheid van data en informatie, kennisontwikkeling en communicatie. Anderzijds is ook aandacht voor de benodigde transitie in de fysieke leefomgeving nodig, aangezien naast maatregelen in het bodem- en watersysteem ook maatregelen in de ruimtelijke inrichting noodzakelijk zijn. Deze maatregelen kunnen we alleen realiseren door gebiedsgericht samen te werken met mede- overheden, bewoners, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Kanttekeningen

1. Er is grotere afhankelijkheid van tempo en presteren partners

Klimaatadaptatie is een netwerkonderwerp en moet integraal en over organisatiegrenzen worden uitgevoerd. De effecten van klimaatadaptatie gaan over de grenzen van beleidsdomeinen heen. Klimaatadaptatie laat zich dus lastig langs gebaande paden organiseren. Door opgaven en programma's aan elkaar te verbinden kan het resultaat aan beide kanten versterkt worden en kan mogelijk efficiencywinst geboekt worden.

Met name ruimtelijke maatregelen zijn nodig om de leefomgeving goed in te richten voor de gevolgen van klimaatverandering. Er zijn ruimtelijke keuzes nodig om een nieuwe balans te organiseren tussen gebruikswaarde (economische benutting), belevingswaarde (perspectief burger) en toekomstwaarde (ecologische duurzaamheid). Om dit te kunnen realiseren moet het waterschap intensief samenwerken met partners en is daarbij afhankelijk van het tempo die de gezamenlijke partners kunnen maken.

2. De voorspelbaarheid neemt af

Gezien de vele onzekerheden, de complexiteit en de dynamiek van de samenleving vraagt klimaatadaptatie om een flexibele houding en een "ruggengraat". Door de programmatische aanpak sturen we op de flexibiliteit van doelen, middelen en inspanningen, in plaats van sturen op een project met vastgestelde output, planning en budgetten. Mede daarom maken wij een onderscheid in de maatregelen die concreet, voorspelbaar en op korte termijn realiseerbaar zijn en de maatregelen die transformatief van aard zijn en daarmee ook veel minder voorspelbaar zijn.

3. Er zijn grenzen aan maakbaarheid

Ook na het nemen van maatregelen worden niet alle gevolgen van de klimaatverandering weggenomen. Er moet een balans tussen adaptatie en acceptatie ontstaan. De komende jaren wordt meer ervaring opgedaan met de (effecten van) maatregelen en zal het afwegingskader voor de te nemen beslissingen gaandeweg scherper worden. Dit vraagt een bewustwordingsproces en een goede communicatie met de diverse betrokken partijen.

Financiën

De activiteiten en maatregelen worden opgenomen in de begroting. Vanwege het dynamische karakter worden de middelen niet meteen voor meerdere jaren vastgezet, maar verdelen we de genoemde bedragen indicatief naar jaarschijven. De daadwerkelijke bestedingen worden vastgesteld via de reguliere planning-en-control-cyclus.

Vervolg

De besluitvorming is voorzien in het AB van 27 september 2021. Na besluitvorming door het Algemeen Bestuur wordt zowel intern als extern gecommuniceerd over het beleidskader. Communiceren over de waarde van water is belangrijker dan ooit en klimaatadaptatie is daarbij het onderwerp om betrokkenheid te creëren. Aan de hand van de uitgangspunten (verbindend, transparant, toegankelijk en persoonlijk) van de recent vastgestelde communicatiestrategie worden hier activiteiten voor opgezet.

In de denktank waterbewustzijn staat het hoofdstuk waterbewustzijn uit het uitvoeringsplan communicatie centraal. Het Algemeen Bestuur is ambassadeur van het breed gedragen beleidskader en kan vanuit die rol het belang van klimaatadaptatie, de urgentie om nu op te treden en de rol die een ieder daarin speelt in de bestuurlijke contacten met partners onder de aandacht brengen.

Advies commissie

De commissie is positief over voorliggend beleidskader en geeft een aantal aandachtspunten mee voor aanpassing waarbij de urgentie te starten met de uitvoering groter is dan het perfectioneren van de tekst en adviseert dit stuk als besprekingspunt voor het Algemeen Bestuur te agenderen.

Naar aanleiding van de bespreking in de Commissie zijn enkele aanpassingen doorgevoerd in het adaptief beleidskader klimaatadaptatie en is in het voorstel extra aandacht besteed aan de communicatie.

Bijlagen

1. Overzicht aanpassingen beleidskader naar aanleiding van de Commissie
2. Adaptief beleidskader klimaatadaptatie - KACTUS

Ondertekening

Dijkgraaf en heemraden

drs. ing. K.A. Blokland
secretaris

mevrouw mr. S.H.M. Ornstein MCPm
dijkgraaf

Besluit

Bijlage Overzicht aanpassingen beleidskader naar aanleiding van de Commissie

Gezondheid en klimaatverandering

Bij hittestress wordt al een directe relatie tussen gezondheid en klimaatverandering gelegd. Door het warme klimaat krijgen mensen meer last van allergische klachten van bijvoorbeeld pollen en eikenprocessierupsen. Daarnaast nemen onder meer de risico's op infectieziekten toe. Dit wordt nog extra benadrukt in de tekst.

- **Blz. 7:** onder kopje "Hitte"
Toegevoegd na de eerste zin "Op basis van ... 26 en 36 dagen in 2050. *Dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van de leefomgeving, maar ook voor de volksgezondheid.*

Rolbewust handelen

In de tekst wordt extra aandacht besteed aan de rol van het waterschap en rolbewust handelen.

- **Blz. 35:**
Toegevoegd hoofdstuk met kop **Rolbewust handelen** en de tekst:
"In 2050 is Nederland is een klimaatbestendige delta. We hebben onze gebouwde omgeving in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht", aldus de NOVI. De NOVI bindt het Rijk en verbindt Nederland ook op het thema klimaatverandering. In de BOVI en in de concretisering hiervan in het BOP staan de uitgangspunten centraal.
 1. *We werken als één overheid, samen met de samenleving;*
 2. *We stellen de opgave(n) centraal;*
 3. *We werken gebiedsgericht;*
 4. *We werken permanent en adaptief aan de opgaven.*

Het waterschap vervult verschillende rollen om de grote maatschappelijke opgave rondom klimaatadaptatie te kunnen realiseren. Per onderdeel, per gebied en per stadium waarin een (plan)proces zich bevindt, bekijken we welke rol het best passend is.

In het verleden heeft de meeste nadruk gelegen op de rechtmatige en de presterende overheidsrol. Echter de opgave is niet te realiseren door het afdwingen van maatregelen of het nemen van maatregelen binnen onze eigendommen. De rollen als rechtmatige en presterende overheid blijven nodig en waardevol, maar de nadruk verschuift naar de samenwerkende en responsieve rollen. Het waterschap als samenwerkende partner, integrale gebiedsuitvoerder en kennisdrager. De voorspelbaarheid van integrale samenwerkingsprojecten is minder groot, dit vraagt enerzijds van ons een flexibele en adaptieve houding. Maar anderzijds ook om duidelijkheid richting partners over wat we van hen verwachten en wat ze van ons kunnen verwachten. We hebben vaak meerdere rollen; aan de voorkant als samenwerkende overheid, maar uiteindelijk ook als rechtmatige overheid in het kader van de vergunningverlening.

Monitoren en informeren Algemeen Bestuur

In de tekst wordt extra aandacht besteed aan het monitoren en informeren van het Algemeen Bestuur.

- **Blz. 37:** wijziging kopje "Financiering en verantwoording" in "**Financiering, voortgang en verantwoording**"

Vervangen van de laatste alinea "Vanwege het dynamische karakter zetten we de middelen niet meteen vast voor de hele periode van de meerjarenbeleidsbegroting. We verdelen de genoemde bedragen indicatief naar jaarschijven. De daadwerkelijke bestedingen worden vastgesteld via de reguliere planning-en-control-cyclus."

Door de tekst:

De inspanningen die gericht zijn op de beoogde versnelling maken we inzichtelijk in de begroting. Vanwege het dynamische karakter zetten we de middelen niet meteen vast voor de hele periode van de meerjarenbeleidsbegroting. We verdelen de genoemde bedragen indicatief naar jaarschijven. Daarbij ligt de focus in eerste instantie op de jaren 2022 en 2023. De voortgang ten aanzien van de realisatie van de doelen en de daadwerkelijke besteding wordt in de planning-en-control-cyclus expliciet gerapporteerd. Dit geeft het bestuur de mogelijkheid om tijdig te kunnen prioriteren en bij te sturen.

Communicatie

Benadrukt wordt dat het belangrijk is dat de inwoners en bedrijven de urgentie van het vraagstuk inzien en dat voor klimaatadaptatie bewustwording en draagvlak essentieel is. Daarbij speelt de afhankelijkheid van derden (o.a. gemeenten) om de ambities te kunnen realiseren.

In het voorstel is aangegeven dat dit onderdeel is van de recent vastgestelde communicatiestrategie. Daarnaast is rolbewust handelen en communicatie nadrukkelijker opgenomen in het beleidskader.

- **Blz. 37:** Toegevoegd hoofdstuk met kop "**Communicatie**" en de tekst:
Waterbewustzijn en urgentiebesef binnen en buiten het waterschap zijn essentieel voor het bereiken van de doelen zoals zijn opgenomen in het beleidskader. Er wordt proactief gecommuniceerd over de inhoud van het beleidskader en best-practices met betrekking tot klimaatadaptatie. Samen doen, leren en verbeteren is een belangrijk speerpunt in de communicatie over dit beleidskader.

Overige aanpassingen

- **Blz. 8:** onder kopje "Wateroverlast"
Toegevoegd aan tweede alinea:
De hevige neerslag heeft ook invloed op de waterkwaliteit. De overstorten, uit met name de gemengde rioolstelsels, kunnen zorgen voor een vuillast in het

watersysteem, met zuurstofloosheid, vissterfte, stank en muggen tot gevolg.

- **Blz. 15:** onder kopje "Missie"
Toegevoegd aan het einde van de alinea:
We maken afspraken met de (mede)gebruikers van onze eigendommen die erop gericht zijn dat deze op een klimaatbestendige wijze beheerd worden.

- **Blz. 28:** onder voorbeelden van activiteiten
Vervangen van de tekst "Risico gestuurd maaibeheer en toepassen maaisel als bodemverbeteraar uitbreiden"

Door de tekst:

Risico gestuurd maaibeheer (met aandacht voor zowel wateroverlast als watertekort) en toepassen maaisel als bodemverbeteraar uitbreiden

- **Blz. 29:** onder voorbeelden van activiteiten bij "Loofboomadvies"
Zin aangevuld tot:
Samen met partners van het RAP werken we de verlovingsstrategie uit, waarbij ingezet wordt op het omvormen van de naaldbomen monoculturen naar diversiteit met voornamelijk loofbomen en bijvoorbeeld heidelandschappen

- **Blz. 31:** onder het kopje "Stedelijk gebied"
Eerst zin aangevuld met "waaronder ook bedrijventerreinen" tot:
In verstedelijkt gebied spelen we als waterschap een minder nadrukkelijke 'resultaatverantwoordelijke' rol. We gebruiken daar onze invloed om te borgen dat adaptatie voortaan als vaststaand onderwerp opgenomen wordt bij verstedelijking en stedelijke herstructurering waaronder ook bedrijventerreinen.